

הרב משה ליב הכהן הלברשטט

פרשת נצבים

הכח לעמוד בניסיונות

"אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלהיכם.. לעברך בברית ה' אלהיך ובאלתו" (דברים כט, ט, יא). "והיה כי יבואו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה אשר נתתי לפניך, והשבות אל לבבך.. ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקולו.. ושב ה' אלהיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים.. והביאך ה' אלהיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך, וירשתה, והיטיבך והרבך מאבותיך..". (דברים ל, א-ה).

"והיה כי יבואו עליך כל הדברים האלה", כבר הזכרתי (ויקרא כו, טז) כי הפרשה הזאת עתידה, כי כל עניניה לא היו ולא נבראו, אבל הם עתידים להיות (רמב"ן).

התורה גוללה כבר בפנינו בפירוט רב בפרשת כי תבא (דברים כח) מה עתיד להיות, לאלו ברכות יזכה עם ישראל אם ישמע בקול ה' לעשות את כל מצוותיו, ואלו קללות יבואו עליו אם חלילה לא ישמע בקול ה' לעשות את כל מצוותיו וחוקותיו, מדוע חוזרת על כך התורה שוב בפרשת נצבים? מדברי הרמב"ן נשמע שהוא חש בשאלה זו, ולכן הוא מבדיל בין פרשת כי תבא שם מדובר על דברי תוכחה, על הבטחה, מה יקרה לעם ישראל אם ישמע בקול ה' או חלילה לא ישמע בקול ה', לעומת זאת בפרשת נצבים מדובר בדברי נבואה, התורה מספרת, מה יקרה בפועל לעם ישראל כאשר ימרה את פי ה', איך יבואו עליו הקללות, איך ישוב בתשובה, ושוב יזכה לכל הברכות.

השאלה היא מדוע יש צורך בדברי נבואה, האם לא די בכל הברכות והקללות הברורות שבפרשת כי תבא?

עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו עליו השלום ועמד בכולם, להודיע כמה חיבתו של אברהם אבינו עליו השלום (אבות ה, ג).

הקדוש ברוך הוא העמיד את אברהם בעשרה נסיונות, ואברהם אבינו עמד בכולם. מתפעלים אנו בהחלט מעמידתו האיתנה של אבינו הראשון בכל הנסיונות, וראויה היא התפעלות זו, אף כי עלינו לזכור כי אם ניסו אותו מן השמים בנסיונות אלו, הרי שבודאי **נתנו לו את הכוחות הנחוצים בכדי לעמוד בהם בגבורה!!**

כי זאת עלינו לדעת, שאין הקדוש ברוך הוא מעמיד את האדם בנסיון שהוא אינו יכול לעמוד בו. על כך, יכולים אנו ללמוד מסוגיא מפורשת בגמרא (כתובות לג:), שם שנינו: אמר רב, אילמלי נגדוה לחנניה מישאל ועזריה פלחו לצלמא. כלומר, אילו במקום להשליך את חנניה מישאל ועזריה לכבשן האש, היו מייסרים אותם ומכים אותם, הם היו עובדים לצלם!

וביארו התוספות, כי אותו הצלם לא היה עבודה זרה, ולא נעשה אלא לכבוד המלכות, כך שלא היו חנניה מישאל ועזריה מחוייבים למסור את נפשם בכדי שלא להשתחוות לו, אולם מכל מקום נכונים היו למסירות נפש זו, לכבוד שמים, בכדי לקדש בכך את שם ה'. אכן, במה דברים אמורים? במסירות נפש למיתה... אולם אם היו מייסרים אותם ביסורים, לא היו יכולים לעמוד בכך, והיו משתחווים לצלם.

דברי הגמרא מובנים איפוא, אולם עדיין מקשה החידושי הרי"ם, מה ביקשו חז"ל ללמדנו באמרם כי חנניה מישאל ועזריה לא היו יכולים לעמוד ביסורים אילו היו מייסרים אותם? לשם מה כותבת זאת הגמרא?

כך מקשה בעל חידושי הרי"ם, ומתרץ תירוץ נפלא. הוא מבאר, כי הגמרא מבקשת ללמדנו שהקדוש ברוך הוא לא העמיד את חנניה מישאל ועזריה בנסיון של יסורים, **מאחר ולא היו יכולים לעמוד בו!!** מכך עלינו ללמוד שהקדוש ברוך הוא אינו מביא על האדם נסיון שהוא אינו יכול לעמוד בו, ומכאן, שאם בא על האדם נסיון, **בודאי יכול הוא לעמוד בו בהצלחה!!**

והוא הדבר בענייננו. אם משמים העמידו את אברהם בעשרה נסיונות, הרי שבודאי היו לו הכוחות הנחוצים בכדי לעמוד בהם

בגבורה, שאם לא כן, לא היו מעמידים אותו מן השמים בניסיונות
אלו!

("הוא היה אומר" מאוצרו של רבי שלום שבדרון על פרקי אבות עמ' 634).

בעריש החסיד היה גר בכפר קטן בגליציה. עז היה חפצו של בעריש לנסוע לעיר הגדולה כדי לחלות את פני האדמו"ר הקדוש, לתנות בפניו את צרותיו, ולזכות להתברך מפיו. הוא חסך פרוטה לפרוטה במשך חודשים ארוכים כדי שיהיה לו את הסכום הדרוש לנסיעה גורלית זו. ויהי היום, בעריש הצליח להשיג את הסכום הנדרש, הוא פונה ליענקל העגלון, ומזמין מקום לנסיעה לעיר הגדולה. ביום המיועד, הם יוצאים לדרך, מטלטלים בדרכים, מתגברים על מכשולים, וסוף סוף מגיעים לעיר הגדולה, לבו של בעריש גואה מהתרגשות, הוא מתבונן בכל הבנינים הגדולים, מסתכל בהשתאות בהמולה של העיר הגדולה, ותר בעיניו אחר בית המדרש הגדול של האדמו"ר, והנה סוף סוף הם מגיעים למחוז חפצם, יענקל העגלון עוצר את הסוסים, העגלה נעצרת, בעריש יורד מהעגלה והוא ניצב מול מדרגות בית המדרש, לבו פועם מהתרגשות, הוא מנסה לסדר את מחשבותיו, מה יספר לאדמו"ר, על מה ועל מי יבקש ברכות, דואג שלא ישכח דבר מה מרוב התרגשות. במעלה גרם המדרגות הוא פוגש בתור ארוך של חסידים הממתינים לחלות את פני רבם. הוא שואל מי אחרון, ומצטרף לממתינים בחרדת קודש. לפתע הוא רואה את קלונימוס שכנו מהכפר, רץ במעלה המדרגות במבט מאוד מודאג, וקורא בקול, "אוו איז בעריש"? היכן בעריש? בעריש פונה אליו מיד, הנה, אני כאן, מה קרה? אני מצטער מאוד לבשר לך שאביך הלך לעולמו... בעריש מתעלף ונופל ארצה. במקום מתחוללת מהומה גדולה, החסידים מנסים להעיר אותו מעלפונו, ולהשיב את רוחו אליו, אולם בכל פעם שהוא מתחיל להתעורר, הוא נזכר בבשורה הרעה, ושוב מתעלף... רעש המהומה הגדולה מגיע לחדרו של האדמו"ר, הגבאי יוצא החוצה בבהלה ושואל, מה קורה כאן? הוא שומע את פרטי המקרה ורץ מיד חזרה לחדרו של האדמו"ר כדי לשאול מה לעשות. האדמו"ר מורה לו לגשת אל בעריש, ולהודיע לו בשם האדמו"ר הקדוש שהשמועה איננה נכונה, ואביו לא נפטר, אביו בחיים. מששומע בעריש את הדברים שבאו מפי קדשו של

האדמו"ר, שבה אליו רוחו, והוא החל להתאושש. לאחר זמן התברר שאכן השמועה עליה התבסס קלונימוס בטעות מקורה. הגבאי אזר אומץ יום אחד ופנה לרבו ושאל: איך ידע רבנו לומר בכזו וודאות שאביו של בעריש בחיים, הלא השמועה הגיעה מקלונימוס בן הכפר, ונשמעה אמינה למדי? השיב לו האדמו"ר: כאשר שמעתי שבעריש החסיד מתעלף שוב ושוב לשמע הבשורה המרה, ואיננו מסוגל להתאושש, ידעתי בוודאות שזה לא יכול להיות נכון, כי הוא לא מסוגל לעמוד בזה, והקדוש ברוך הוא לא נותן לאדם נסיון שאיננו יכול לעמוד בו. כאשר אדם מקבל נסיון, נותנים לו משמים גם את הכוחות לעמוד בנסיון.

אמר חזקיה בנו של רבי חייא: למה נסמכה פרשה זו לפרשת קללות? לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שתיים שנאמרה בפרשה זו, חוץ מארבעים ותשע שנאמרו בתורת כהנים, מיד הוריקו פניהם ואמרו: מי יכול לעמוד באלו?! מיד קרא אותן משה והיה מפייסן (תנחומא דברים כט - המשך, א).

משה רבינו עמד ואמר לעם ישראל דברי תוכחה, הוא אמר להם במה יזכו אם ישמעו בקול ה', והאריך בקללות שיבואו אם לא ישמעו בקול ה', לאחר ששמעו בני ישראל את כל אותן קללות אימות, את כל הצרות שיבואו עליהם, "מיד הוריקו פניהם ואמרו: מי יכול לעמוד באלו!?", הם אמרו למשה רבנו, איך אפשר להביא עלינו כאלו נסיונות שאין לנו כל אפשרות לעמוד בהם, הלא הקדוש ברוך הוא לא מביא על אדם נסיון שאינו יכול לעמוד בו? "מיד קרא אותן משה והיה מפייסן", משה רבנו החל לפייס את עם ישראל בדברי נבואה, הוא נתן להם תסריט ברור של הסוף הטוב שיבוא אחרי כל התקופות הקשות, הוא המחיש את הדברים בפניהם, וכל זאת כדי לתת להם כח לעמוד בנסיונות. משה רבנו הבין שכדי לתת לעם ישראל את הכח לעמוד בכל אותן תקופות קשות, לא די בהבטחות שבפרשת כי תבא, אלא יש צורך בדברי נבואה מומחשים וברורים על העתיד הטוב שיבוא באחרית הימים, במהרה בימינו.

הרב משה ליב הכהן הלבפשט

פרשת וילך

מנהיגות

להוביל לבד או בעבודת צוות

"ויקרא משה ליהושע ויאמר אליו לעיני כל ישראל חזק ואמץ כי אתה תבוא את העם הזה אל הארץ אשר נשבע ה' לאבותם לתת להם ואתה תנחילנה אותם" (דברים לא, ז). "ויצו את יהושע בן נון ויאמר חזק ואמץ כי אתה תביא את בני ישראל אל הארץ אשר נשבעתי להם ואנכי אהיה עמך" (דברים לא, כג).

רש"י (בפסוק ז): "כי אתה תבוא את העם הזה" - ארי את תיעול עם עמא הדין, משה אמר ליהושע, זקנים שבדור יהיו עמך, הכל לפי דעתן ועצתן, אבל הקב"ה אמר ליהושע, כי אתה תביא את בני ישראל אל הארץ אשר נשבעתי להם, תביא על כרחם, הכל תלוי בך, טול מקל והך על קדקדן, דבר אחד לדור ולא שני דברים לדור (סנהדרין דף ח.).

מדברי רש"י נראה שמשה רבנו אמר את דבריו ליהושע על דעתו בלבד, והקב"ה בא וסתר את דבריו, ולכאורה נראה שדברים אלו משתלבים היטב עם דברי הגמרא במסכת מגילה דף לא: דמשנה תורה דהיינו ספר דברים "משה מפי עצמו אמרן", וכאן במקרה זה שמשה רבנו בא להדריך את יהושע היאך להנהיג את עם ישראל, הקב"ה לא הסכים עם דברי משה, ואמר ליהושע לא להשמע לדבריו לנהוג על פי דעתן ועצתן של הזקנים, אלא להיפך להנהיגם בעל כרחם.

אבל באמת דברי הגמרא הללו תמוהים מאוד, וכי איך אפשר לומר ש"משה מפי עצמו אמרן", הרי זה נגד ברייתא מפורשת במסכת סנהדרין דף צט. "תניא אידך, כי דבר ה' בזה, זה האומר אין תורה מן השמים, ואפילו אמר כל התורה כולה מן השמים חוץ מפסוק זה

שלא אמרו הקדוש ברוך הוא אלא משה מפי עצמו, זהו כי דבר ה' בזה?"

ונראה שהתוס' במסכת מגילה חשו בסתירה זו, ולכן פירשו בד"ה משה מעצמו אמרם. וברוח הקודש, ע"כ.

כדי להבין את דברי התוס' בהבדל שבין הדברים שמשה מעצמו אמרם ברוח הקודש במשנה תורה, לבין הדברים שמשה רבנו אמר מפי הגבורה בארבעת הספרים הראשונים, יש לעיין בדברי רבותינו האחרונים.

המגיד מדובנא כתב בפתיחה לספרו 'אוהל יעקב' על ספר דברים בזה הלשון: והנה שאלתי את פי מו"ר הוא רבינו הקדוש הגאון החסיד מו"ה אליהו מווילנא זצוק"ל, מה ההבדל בין התורה הקדושה ובין משנה תורה, ואמר לי כי הארבעה ספרים הראשונים היו נשמעים מפי הקב"ה בעצמו דרך גרונו של משה, לא כן ספר דברים היו ישראל שומעים את דברי הספר הזה כאשר שמעו דברי הנביאים אשר אחר משה, אשר הקב"ה אמר אל הנביא היום, וליום מחר הלך הנביא והשמיע החזון אל ישראל, וא"כ בעת אשר דיבר הנביא אל העם, כבר היה נעתק ממנו הדיבור האלוקי, כן היה ספר דברים נשמע אל ישראל מפי משה רבינו עליו השלום בעצמו.

ודומה לזה כתב המהר"ל בתפארת ישראל פרק מג. ראוי לך לדעת ההפרש שיש בין משנה תורה אשר בה גם הדיברות השניות ובין שאר התורה. במסכת מגילה (ל"א ב) אין מפסיקין בקללות. וקאמר אביי: לא שנו אלא בקללות שבתורת כוהנים, אבל בקללות שבמשנה תורה מפסיקין, ואין בכך כלום, מאי טעמא? הללו מפי הקדוש ברוך הוא נאמרו, ובלשון רבים נאמרו, והללו משה מפי עצמו אמרן, ובלשון יחיד, ע"כ.

ואין הכוונה הזה ח"ו שיאמר משה דבר מפי עצמו אף אות אחת, רק ההפרש שיש בין המשנה התורה ובין שאר התורה כי התורה שנתן השם יתברך לישראל יש בה שתי בחינות: הבחינה האחת מצד השם יתברך אשר הוא נותן התורה, הבחינה השנית מצד ישראל המקבלים את התורה וכו'.

ויש בחינה מצד המקבל דכתיב במשנה תורה (דברים א') הואל משה באר את התורה הזאת, כי המקבל הוא צריך יותר פירוש וביאור,

וזזהו ההפרש אשר יש בין התורה ובין משנה תורה.

ולפיכך כל דיבור שנאמר בתורה, אף שמשנה היה מדבר אותו, מכל מקום היה כאילו השם יתברך מדבר כל התורה, שכך גזר וכך ציווה השם יתברך, והיה השם יתברך נותן הדיבור בפיו. וכמו שכתוב בעשרה דיברות (שמות י"ט): משה ידבר והאלוהים יעננו בקול, וכך היה בכל דיבור שהיה מדבר משה, השם יתברך שם הדיבור בפיו. אבל משנה תורה היה מדבר משה מעצמו, כמו השליח שמדבר כאשר ציווה לו המשלח. וזה פירוש מה שאמרו חכמים קללות שבמשנה תורה משה מפי עצמו אמרם. כלומר, שלא היה השם יתברך נותן הדיבור בפיו, ע"כ.

רבי חיים מוולוז'ין בספרו נפש החיים שער ג פרק יד כתב, אמנם מדרגת והשגת משה רבינו עליו השלום, כפי שביארנו, הוא גם כן עצם ענין היחוד דתיבת אחד דקריאת שמע, כפי שנתבאר שם, לכן הוא לא אמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד ביחודו יתברך שמו. והיה הולך וגדול בזאת המדרגה כל עת עד שעלה בידו וזכה אליה קודם סילוקו מן העולם. בשלימות היותר אפשרי בכח האדם לזכות בעודו בזה העולם. כמו שמצינו במשנה תורה בפרשת והיה אם שמוע, שתחלה אמר לאהבה את ה' אלהיכם וכו'. ותיכף לו בפסוק שאחריו אמר בלשון מדבר בעדו ונתתי מטר ארצכם כו' שהוא הנותן והפועל. כי התבטל בעיני עצמו ממציאות כלל ורק השכינה לבד המדברת לכן אמר ונתתי. וזהו שאמרו זכרונם לברכה, שכינה מדברת מתוך גרונו של משה. וכמו שאמר הכתוב, "פה אל פה אדבר בו" ולא כתוב אליו, אלא בו בתוכו ממש, ע"כ.

מדברים אלו נראה שלדעת רבי חיים מוולוז'ין דברי משה רבינו במשנה תורה לא היו בדרגה פחותה של נבואה רגילה כשאר הנביאים אלא אדרבה במדרגה היותר גבוהה של "שכינה מדברת מתוך גרונו של משה" בכך שהתבטל בעיני עצמו ממציאות כלל ורק השכינה לבד המדברת.

העולה מדברי תוס' והאחרונים, שלכל הדעות ברור, שכל דברי משה לא היו משל עצמו אלא דברי אלוקים חיים שנאמרו ברוח הקודש, בנבואה או במדרגה הגבוהה ששכינה מדברת מתוך גרונו, אם כן קשה על פירוש רש"י היאך מפרש שמשנה אמר ליהושע

לשמוע לעצת זקנים, והקב"ה דחה את דבריו, ואמר לו לא לשמוע להם, משום שדבר אחד לדור, הרי דברי משה גם הם דברי הקב"ה?

ונראה לי שמן ההכרח לומר שגם רש"י לא בא לפרש ולומר שמשה אמר את דבריו מעצמו ממש, והקב"ה דחה את דבריו, אלא ודאי שגם דברי משה הם דבר ה'. רש"י בא להסביר לנו על פי דברי הגמרא בסנהדרין, שהתורה נקטה באופן זה שמשה רבינו נתן עצה אחת ליהושע איך להנהיג את עם ישראל, והקב"ה הוסיף עצה נוספת, כדי ללמדנו אורחות חיים, שלמנהיג דרושות שתי התכונות גם יחד, ואחת ללא השניה עלולה להיות הרת אסון. מנהיג יחיד שאיננו נוטל עצה מאחרים ובמיוחד מהזקנים חכמי הדור עלול להפוך מהר מאוד לרודן הרודה בעמו ועושה מעשים שלא ייעשו, לכן השיא משה רבינו ליהושע עצה טובה, שלא ישתרר על הזקנים, אלא יטול מהם עצה ויעשה מעשה על פיהם, אמנם עצה זו הגם שהיא חשובה ונכונה במקרים רבים, גם היא לבדה עלולה להיות הרת אסון, אם המנהיג יפסיק להנהיג, ויהפוך להיות תלוי לחלוטין בזקנים שיהפכו גם הם להיות מנהיגים, וכשיש יותר מדבר אחד לדור, פירוש יותר ממנהיג אחד, זה יכול לגרום למחלוקת גדולה, וסכנה גדולה שחלילה תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה (במדבר כז יז), ולכן בא הקב"ה והוסיף על דבריו של משה עצה נוספת ליהושע, שיש מקרים בהם אסור למנהיג ללכת אחרי דעות אחרים גם אם הם זקנים, כשלדעתו הם אינם הולכים בדרך הרצויה, ואז עליו להיות מנהיג יחיד, מוביל והחלטי, ליטול מקל ולהכות על קדקדן באופן מטאפורי, ולהוביל את הזקנים ואת העם כולו בדרך הישר.

נמצאנו למדים מדברי התורה הקדושה שני כללים חשובים במנהיגות שאינם סותרים זה את זה אלא משלימים זה את זה. א. עבודת צוות, לשתף את אנשי הצוות, לשמוע את דעתם ועצתם ולעשות מעשה על פיהם במקרים רבים. ב. להשאר המנהיג המוביל היחיד. לא להגרר אחרי הצוות תמיד, אלא לשקול בפלס מתי לקבל את דעתם ומתי להתנגד לדעתם ולהוביל אותם ואת כל העם בדרך הישר, כדי להגיע אל היעד ואל המטרה הנכספת.